

GOIGS EN LLOANÇA DE SANTA MARIA SAVALL

que es venerava en la seva capella, antic Monestir, del terme parroquial de Sta. Coloma Sasserra
Bisbat de Vic

D'aquesta vall sou Senyora,
la font i Mare de Gràcia:
DELS ENEMICS I DESGRACIA
DESLIUREU-NOS A TOTA HORA.

La vostra concepció
fou sens culpa ni pecat,
puix sou hort on no ha lograt
entrar l'infernai dragó
a escampar la corrupció,
ans bé, sou d'ell vencedora... etc.

Fou la vostra santa vida
molt més divina que humana,
puix vivíeu recollida
fugint tota honra mundana.
Vostra virtut soberana
al mateix Déu enamora... etc.

Gran ditxa haveu alcançat
de ser Mare del Senyor,
vostra excelsa dignitat
es digna de tota honor.
Estimàreu tal favor
sent agraïda, Senyora... etc.

El restar Mare i Donzella
és cosa que admira al món.
El Senyor de l'alta Sion
obrà en Vós tal meravella.
Els que vostres devots són
us tenen per protectora... etc.

Ave María, grátia plena.

En totes les parts del món
feu miracles, Mare pia,
assistint de nit i dia
als que vostres devots són.
Puix invoquen vostre Nom
siau-los consoladora... etc.

Als pobres afavoriu,
i als que ploren consoleu,
salut als malalts doneu,
als pecadors convertiu.
Al vostre servent oi
quan vostre favor implora... etc.

El Fill als braços teniu
i amorosa el contempleu,
per nosaltres el pregueu,
vostres mèrits li oferiu.
El perdó d'Ell obteniu
per tanta gent pecadora... etc.

Nostres súpliques oi
quan pluja neccessitem,
i si els pecats plorem
abundant la concediu.
A Jesús, Fill de Déu viu,
mostreu-nos en la darrera hora... etc.

Feu que vencem el pecat
quan d'ell fóreu vencedora:
DESLIUREU-NOS GRAN SENYORA
DEL FOC DE L'ETERNITAT.

Dóminus tecum.

OREMUS: Gratiam tuam quaesumus Domine mentibus nostris infunde, ut qui Angelo nuntidute Christi Filii tui incarnationem cognovimus, per Passionem ejus et Crucem ad resurrectionis gloriam perducamur. Per eundem Christum Dominum nóstrum, Amen.

LLETRA POPULAR

SANTA MARIA SAVALL

Les runes d'aquesta església estan enclavades en una petita vall, darrera del castell de St. Martí de Centelles i enfront de la font de Sauva Negra. Aquesta vall té per capçalera la serra que separa la Plana de Vic del Moianès. Als peus de la capella neix el torrent de Sta. Maria, que en els dies de pluja recull les aigües i les porta a la riera Tenes, la qual baixant per Castellcir i Sant Quirze Safaja, s'uneix amb el Congost. El millor camí per anar-hi és pujar fins el mas Corral, emplaçat darrera del Morro de Porc i damunt de la mateixa capella. Pertany a la parròquia de Santa Coloma de Sasserra i al municipi de Balenyà.

Poques notícies ens han arribat de Santa Maria Savall, però són suficients per a conèixer els seus orígens i saber-los situar en la història del temps.

Aquests indrets, que pertanyien al terme del castell de Castellcir, foren reconquerits a l'estiu de l'any 879, quan Guifre el Pilós incorporà als seus comtats la Plana de Vic i el Pla de Bages, traslladant la frontera cristiana al Llobregat. Immediatament es reorganitza el país, religiosa i civilment. Es restaura la divisió territorial dels castells i es funden noves viles o masos per tal de conrear la terra. Una d'aquestes fou la vila Càsoles. Es citada a l'Acta de consagració d'Aiguafreda, de l'any 898. Desconegut el seu emplaçament, el suposem a l'oest del castell de Sant Martí. A finals del s. XII la família Càsoles s'entronca amb els senyors del castell de Muntanyola, al casar-se la pubilla Dolça de Càsoles amb Bernat Alfanec. Aquest matrimoni, segons entreveiem per notícies conegudes, fou el fundador d'aquesta capellania o, més ben dit, intent de cenobi femení.

Es impossible precisar a quin any es construí l'església. Podem assenyalar, però, dues dades extremes. A l'any 1193 Bernat de Castellcir i la seva esposa Adaledis lliuren el seu fill Guillem a la canònica de Vic, junt amb el mas Vall, situat prop de l'església de Santa Maria Savall, com a dot. En tot el document no s'esmenta l'església. Pocs anys després, 1218, ja trobem que existeix i coneixem el seu sacerdot en Bernat Grau, que actua en diferents documents com a notari. Cal suposar, doncs, que fou erigida entorn d'aquestes dades, confirmant-ho també les seves runes, pertanyents als finals del romànic.

Bernat Alfanec, com a fundador de la capellania, sempre conservà el dret de patronat i firma en tots els documents referents als primers temps de Santa Maria Savall. Entre aquests, assenyalam l'adquisició de finques per augmentar els rèdits de la nova fundació. Estem en un moment no encara del tot conegut, però segons sembla de moviments espiritualistes que cristal·litzen en diverses fundacions de monestirs, especialment per a religioses. En trells, i només a la Plana de Vic, esmentem Santa Magdalena de Conangle, Santa Margarida de Sescorts, Santa Maria del Castell de Montrodon i el del mateix Castell de Centelles, per a homes. Entre ells hem de posar-hi també el de Santa Maria Savall, que si bé fracassà, fou fundat per a això. Un dels pocs documents que ens són coneguts és l'admissió d'una de les religioses i deodades. L'any 1236, el ja conegut Bernat Grau, amb el consentiment dels esposos Alfanec, admet a Ermessendis Espina com a participant dels béns espirituals i temporals de la capella i se li promet per a sempre més vestit i alimentació; ella,

per la seva part, promet l'estabilitat, obediència, castedat i no tenir béns propis. Encara que no ho digui el document, és segur que aquestes religioses seguirien la regla de Sant Agustí. No tenim cap més referència d'aquesta comunitat i és precisament això el què fa pensar que no progressà gaire i que tingué una vida efímera.

Altre dels documents que es refereixen a Santa Maria Savall és l'amigable composició que va fer el seu primer rector, Bernat Grau, amb el rector de Santa Coloma de Sasserra en Ferrer Coma. Els veïns de Santa Maria que, segons es desprèn del document formaven una petita rodalia, no entregaven la cera i les oblacions pels difunts a la parroquial i el capellà d'aquella fins s'atreví a cobrar els delmes. Quedant, doncs, minvats els drets del veritable rector, aquest en protestà judicialment. Per fi, tots dos, per consell de Sant Bernat Calvó, bisbe de Vic, feren les paus, renunciant a part de llurs pretensions. Pere de Posa, canonge delegat episcopal, redactà el compromís que acceptaren tots dos i també els Alfanec com a patrons de la capella. Amb aquest pacte, l'església parroquial recuperà els seus drets, i a l'ensems en Bernat Grau pogué satisfer el seu desig d'independència.

L'últim document que cal esmentar, és el testament del fundador del monestir, Bernat Alfanec, de l'any 1243. En ell, després de fer diversos llegats mana que les seves despulles mortals hi siguin traslladades i hi rebin cristiana sepultura. Segurament el seu cofundador en Bernat Grau el sobrevisqué pocs anys. Les notícies que en tenim no passen de l'any 1248.

Des d'aquest moment Santa Maria Savall passa a la penombra. Coneixem alguns dels seus sacerdots encarregats del culte, tals com Bonanat Ulmet (1288), Arnau Grau (1372), Jeroni de Pinós (1590) i Lluís Ascarsell (1766). Són simples beneficiats que en reben els rèdits, estan obligats a celebrar-hi missa alguns dies a l'any i ni fins resideixen a la capella. Els Srs. Bisbes de Vic en les repetides visites que hi fan els recorden llurs obligacions, manen adobar les teulades i adquirir nous ornaments i s'arriba a un moment, a finals del segle passat, en que s'extingeix el benefici i el Sr Bisbe mana tancar la capella al culte. Llavors els estadants de la casa veïna acaben utilitzant-la com a cort per a tancar-hi el bestiar. Avui fins ha deixat de servir de masoveria i resta convertida en un munt de runes.

Com hem dit abans, tot el que avui es conserva és una església de regulars dimensions edificada a finals del romànic, amb l'absis i la volta mig esfondrats. Més tard, en el període de transició al gòtic se li afegí una capella a la paret de tramuntana i un atri en forma de nau a la de migdia. També el mateix temps se li transformà l'absis, canviant el primitiu de forma semicircular per un de quadrat. El seu estat ruïnós causa pena als pocs que la visiten.

Del culte que en altre temps tingué la imatge de la Verge en aquesta capella en sabem ben poc. Consta que els de la parròquia de Sant Martí de Centelles hi anaven cada any en romeria per a complir un vot i res més. També ha desaparegut la imatge que segurament fou traslladada a Santa Coloma de Sasserra junt amb els altres objectes del culte en tancar-la.

Miquel S. Gros Pujol, Pvre.